

Piotr A. Czyż¹

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
piotr.a.czyz@archiwozofia.com

Zarys dziejów bibliotek na terenie ziemi włodawskiej do 1999 roku

History of libraries in the Włodawa country until 1999

ABSTRACT

The Municipal Public Library in Włodawa started its activity after the Second World War, which continues to this day. Librarians working in it, infecting readers' books with passion, prove that it is worth working in this field of cultural and educational activity. Speaking of the Włodawa's book, one must come back and cite the traditions that prevailed in Włodawa and Włodawa powiat by referring to the Old Polish period. During this period, two libraries operating in the city were mentioned: the library of Andrew Wegierski (a well-known Calvinist preacher in the 17th century) of the Polish-Lithuanian Commonwealth) and the library of Fathers St. Paul, which operating from 1710 to 1864, accumulated many valuable volumes. However, the turmoil of the first half of the 19th century caused the depletion of the book collection and even the failure to replace the cavities. In the interwar period, when Poland itself tried to raise from the period of partitions, also in the powiat and the city of Włodawa, attempts were made to work in a similar manner until the outbreak of the war. In the post-war period, when Poland emerged from the shackles of German totalitarianism, actions were initiated to stabilize the situation in the country. Starting from August 1944, the library, including Włodawa, began to operate. The period 1944-1999 is a period of struggling with various problems, but also development. Lack of books, in the initial period of activity, housing difficulties, and above all the development of the library network in the city and powiat.

Keywords: Library, book, volume, Włodawa

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1435-581X>.

Streszczenie

Miejska Biblioteka Publiczna we Włodawie rozpoczęła swoją działalność po II wojnie światowej, która nieprzerwalnie trwa do dziś. Pracujący w niej bibliotekarze zarażając pasją do książek czytelników udowadniają, że warto działać na tym polu działalności kulturalno-oświatowej. Mówiąc o włodawskiej książnicy, trzeba wrócić i przytoczyć tradycje jakie panowały we Włodawie i na terenie powiatu włodawskiego poprzez odniesienie się do okresu staropolskiego. W tym okresie wspomniano o dwóch bibliotekach działających w mieście: bibliotece Andrzeja Węgierskiego (znanego kalwińskiego kaznodziei w XVII w. Rzeczypospolitej) oraz bibliotece oo. Paulinów, która działając od 1710 r. do 1864 r. zgromadziła wiele cennych woluminów. Jednak zawirowania pierwszej połowy XIX w. sprawiły uszczuplenie księgozbioru i nawet zaniechania uzupełnienia ubytków. W okresie międzywojnia, kiedy sama Polska starała się podnieść z okresu zaborów, również na terenie powiatu i miasta Włodawy próbowano działać w podobny sposób, aż do momentu wybuchu wojnie. W okresie powojennym, kiedy Polska wydostała się z okowów niemieckiego totalitaryzmu, rozpoczęto działania, które miały ustabilizować sytuację w kraju. Począwszy od sierpnia 1944 r rozpoczęła działalność biblioteki w tym włodawska. Okres 1944-1999 to okres borykania się z różnymi problemami, ale i także rozwoju. Brak książek, w początkowym okresie działalności, trudności lokalowe, a przede wszystkim rozwój sieci bibliotecznej na terenie miasta i powiatu.

Słowa kluczowe: biblioteka, książka, wolumin, Włodawa

Wstęp

Włodawa w okresie międzywojennym była miastem wielonarodowym. Najliczniejszą grupę mieszkańców stanowili Żydzi, następnie Polacy oraz Rusini. Polakom i Żydom zawdzięczamy rozwój życia kulturalnego oraz oświatowego w mieście i okolicy. Rozwój tutejszych tradycji gromadzenia księgozbiorów sięga czasów staropolskich i trwa nieprzerwalnie do dzisiaj. Ramy chronologiczne artykułu to lata 1918-1999. Pierwsza data związana jest z odzyskaniem niepodległości, a tym samym stanowi początek rozwoju kulturalnego i oświatowego Włodawy. Data krańcowa odnosi się do przeniesienia włodawskiej biblioteki do obecnej siedziby.

Podstawę artykułu stanowią materiały archiwalne przechowywane w Archiwum Państwowym w Chełmie oraz składnicy akt Miejskiej Biblioteki Publicznej we Włodawie, opisujące dzieje biblioteki od momentu pierwszych prób jej powołania, poprzez pierwsze powojenne lata oraz PRL, aż do przemian początku lat 90. XX wieku. W dokumentacji przechowywanej w siedzibie biblioteki znajdują się liczne wspomnienia bibliotekarzy, sprawozdania merytoryczne działalności biblioteki, o trudnościach lokalowych, ale także wycinki prasowe opisujące życie działalności biblioteki np. podczas okresów wakacyjnych.

Okres staropolski

Pierwsze księgozbiory włodawskie i okolic sięgają czasów staropolskich związanych z działalnością dwóch bibliotek. Pierwszy księgozbiór był gromadzony przez Andrzeja Węgierskiego, wybitnego przedstawiciela kalwinizmu na terenie Polski². Należy przypuszczać, że prowadzona przez Węgierskiego biblioteka posiadała bardzo bogaty księgozbiór. Najprawdopodobniej zawierała wszystkie jego dzieła, które wydawał we Włodawie, oraz literaturę poświęconą protestantyzmowi. Biblioteka została zniszczona podczas powstania Chmielnickiego, a wraz z nią również jej bogaty księgozbiór³.

Drugi księgozbiór zaczął powstawać od 1710 r. u oo. Paulinów, sprowadzonych w 1698 roku przez właściciela Włodawy Ludwika Konstantego Pocięja. Jak podaje Dariusz Cichor OSPPE, „miejszem, gdzie zakonnicy pogłębiali formację intelektualną była biblioteka, stanowiąca równocześnie świadectwo kultury umysłowej użytkowników”⁴. Nowi kaznodzieje zajęli budynki po zborze Kawińskim,

Biblioteka paulińska zawierała liczne księgi, m.in. dzieło moralisty Lohnera⁵. Początek tworzenia biblioteki paulińskiej rozpoczął o. Dominik Paprocki w 1710 r. Następni przeorowie konwentu paulińskiego powiększali księgozbiór systematycznie poprzez zakupy, także dary. Wśród darczyńców możemy wymienić Antoniego Pocięja, sukcesora po Ludwiku Konstantym Pocięju, który ofiarował 96 pozycji o tematyce historycznej⁶. Księgozbiór podzielono wtedy na cztery działy w 109 woluminach. W 1818 r. księgozbiór podzielono na piętnaście działów z 811 woluminów⁷. Prawdopodobna grabież Samuela Lindego najcenniejszych woluminów spowodowała utratę znaczenia paulińskiej biblioteki. Książki zabrane przez Lindego trafiły do biblioteki rządowej⁸. Zaprzestano dokonywania wszelkich zakupów i uzupełniania braków w księgozbiorze. Biblioteka przestała istnieć wraz z kasatą klasztoru. Księgozbiór przewieziono do Seminarium Duchownego w Lublinie. Wraz z księgozbiorem z Włodawy do Lublina trafił księgozbiór z klasztoru w Leśnej Podlaskiej⁹.

² Andrzeja Węgierskiego sprowadził Rafał Leszczyński, gorliwy protestant, nazywany także „papieżem kalwinów w Polsce”.

³ H. Gmiterek, *Włodawa w dziejach reformacji i kultury staropolskiej*, [w:] *Dzieje Włodawy*, Lublin-Włodawa 1991, s. 63.

⁴ D. Cichor OSPPE, *Dzieje kościoła i klasztoru paulinów we Włodawie 1698-1864*, praca magisterska napisana na seminarium Nowożytnej Historii Kościoła pod kierunkiem ks. prof. dr hab. H. E. Wyczawskiego, Akademia Teologii Katolickiej, 1992, s. 66.

⁵ D. Cichor OSPPE, *Dzieje kościoła i klasztoru paulinów we Włodawie 1698-1864*, 1994, s. 406; A. Kachniarz, *Miejska Biblioteka Publiczna we Włodawie w latach 1944-1994. Zarys Monograficzny*, praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Bartłomieja Szyndlera, UMCS, 1995, s. 12.

⁶ A. Kachniarz, *Biblioteka...*, s. 12.

⁷ Wymienione działy to: Pismo Święte, Ojcowie Kościoła, Prawo Kanoniczne, Asceza, Teologia Dogmatyczna, Kontrowersje, Scholastycy, Teologia Moralna, Prawo Cywilne, Księgi Kaznodziejskie, Historycy świeccy, Filozofia, Retoryka, Księgozbiór Różny, Gramatyka; D. Cichor, *Dzieje kościoła...*, s. 406; D. Cichor OSPPE, *Dzieje kościoła i klasztoru paulinów...*, s. 67-68.

⁸ D. Cichor, *Dzieje kościoła...*, s. 406.

⁹ Z. Kowalski, *Biblioteki i czytelnictwo na Lubelszczyźnie w latach 1918-1939*, „Biuletyn Biblioteki UMCS”, r. 32/33, Lublin 1984-1985, s. 68.

XIX wiek

Na terenie powiatu włodawskiego i sąsiedniego powiatu radzyńskiego możemy odnaleźć prywatne księgozbiory, które – w zależności od właściciela – były udostępniane mieszkańcom dóbr. W tym czasie książki stanowiły jeszcze towar luksusowy¹⁰, choć zaczynały być coraz powszechniejszą częścią wyposażenia tych domów, których właściciele interesowali się bieżącymi wydarzeniami¹¹. Przykład ziemianina oddanego swoim zamiłowaniem do księgozbiorów był ks. Włodzimirz Świątopełk-Czetwertyński. „Milanów stał się sławny nie tylko z racji właścicieli z tytułem książęcym, ale też z uwagi na cenną bibliotekę i znajdujące się w niej zbiory. Książę Włodzimirz był bowiem powszechnie cenionym kolekcjonerem, bibliofilem, zbieraczem pamiątek narodowych, cennych wydawnictw, prasy. Sam opracował trzypiętomowy katalog swojej milanowskiej biblioteki, notowanej we wszystkich liczących się bibliografiach, od Estreichera poczynając¹². Spadkobierca księcia Włodzimirza, jego syn Seweryn, podobnie jak ojciec również umiłował gromadzenie księgozbioru. W ankiecie z drugiej połowy lat 20-tych XX w. biblioteka ks. Czetwertyńskich widnieje w spisie 23 księgozbiorów ujawnionych na terenie Lubelszczyzny. Czytamy: „Biblioteka ks. Seweryna Czetwertyńskiego w Milanowie koło Radzyna, przewieziona z Wronczyna na Wołyniu, licząca blisko 10 tys. tomów dzieł, w tym wiele rzadkich XVI-XVIII-wiecznych druków polskich, posiadająca między innymi pierwsze wydanie dzieł Jana Kochanowskiego”¹³.

Również o zamiłowaniu do księgozbiorów możemy mówić w przypadku Zamoyskich z Różanki oraz Kraszewskich z Romanowa. August¹⁴ i August Adam¹⁵, jako kolejni właściciele dóbr włodawskich, wszechstronnie wykształceni, posiadali liczny księgozbiór w swoim pałacu w Różance. Księgozbiór został zniszczony, rozgrabiony i najpewniej zagubiony podczas I wojny światowej¹⁶.

Z kolei biblioteka w Romanowie była typowym rodzinnym księgozbiorem, który dziedziczono z pokolenia na pokolenie. Osiągnęła swoją świetność za czasów Kajetana Kraszewskiego, rodzzonego brata Józefa Ignacego, stąd też mówiło się o niej „biblioteka Kajetana Kraszewskiego”¹⁷. W 1909 r. księgozbiór romanowski zo-

¹⁰ T. Epszstein, *Z piórem i paletą*, Warszawa 2005, s. 76-77; A. Sitko, *Kajetan Kraszewski i jego biblioteka*, „Bibliotekarz Lubelski”, R. LI, 2008, s. 117.

¹¹ E. Słodkowska, *Biblioteki w Królestwie Polskim 1815-1830*, Warszawa 1996, s. 169; A. Sitko, *Kajetan Kraszewski...*, s. 121.

¹² A. Kopruckowiak, *Włodzimirz książę Świątopełk-Czetwertyński (1837-1918): szkic do portretu*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”. Sectio K, *Politologia* 6, Lublin 1999, s. 67.

¹³ Z. Kowalski, *Biblioteki i czytelnictwo na Lubelszczyźnie...*, s. 77. Również o samej aktywności mieszkańców wsi możemy przeczytać w artykule prof. Albina Kopruckowiana pt. *Aktywność kulturalna mieszkańców wsi w dobrach Milanów na Podlasiu przed pierwszą wojną światową*, „Zeszyty wiejskie”, Z. 3, 2001, s. 7-28.

¹⁴ Protoplasta włodawskiej gałęzi rodu Zamoyskich (1811-1889), szósty syn Stanisława Kostki Zamoyskiego XII Ordynata na Zamościu.

¹⁵ Syn Augusta, który stał się właścicielem dóbr. Żył w latach 1856-1917.

¹⁶ A. Krasicki, *Dziennik z kampanii rosyjskiej 1914-1916*, s. 312.

¹⁷ Więcej na temat biblioteki oraz księgozbioru Kajetana Kraszewskiego można przeczytać w artykułach Artura Sitki pt. *Kajetan Kraszewski i jego biblioteka*, „Bibliotekarz Lubelski”, R. LI, 2008, s. 117-136;

stał przekazany przez Krzysztofa Kraszewskiego Bibliotece Publicznej w Lublinie, w 1912 r. Bibliotece Jagiellońskiej przekazano archiwum rodziny Kraszewskich¹⁸.

Przełom XIX i XX wieku to przede wszystkim próby zachowania tożsamości narodowej poprzez czytanie dzieł literatury polskiej, historii Polski, książek o tematyce religijnej, gdyż w szkołach, urzędach i innych instytucjach językiem urzędowym był rosyjski, będący formą rusyfikacji społeczeństwa polskiego po Powstaniu Styczniowym.

Okres międzywojenny 1918-1939

Odzyskanie niepodległości przez Polskę w 1918 roku postawiło kraj przed ciężkimi wyzwaniami, takimi jak walka o granice na wschodzie, ale również próba organizacji życia społecznego w miastach i na wsi. Na samorządach spoczywało tworzenie bibliotek oświatowych. Instytucje ministerialne: Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej i Ministerstwo Rolnictwa popierały przedsięwzięcia współtworzenia i finansowania bibliotek społecznych i samorządowych¹⁹.

Aktywność biblioteczną w międzywojniu zawdzięczamy również wojsku. W skład sił zbrojnych odradzającego się państwa polskiego weszły jednostki wojskowe, które uformowały się w kraju i na obczyźnie, jak również oficerowie i żołnierze, którzy służyli przedtem w szeregach armii państw zaborczych, ochotnicy i poborowi. Struktura społeczna, jaka panowała w armii, była bardzo zróżnicowana pod względem społecznym, kulturalnym, wyszkolenia wojskowego, jak i wykształcenia ogólnego. Bardzo ważnym czynnikiem tworzenia bibliotek wojskowych była potrzeba ujednoczenia i konsolidacji szeregów wojskowych. Uważano, że istotną rolę w tym przedsięwzięciu może mieć książka, która będzie potrzebna w procesie kształcenia wojska, szkolenia i wychowania.

Do tworzenia bibliotek oficerskich na terenie województwa lubelskiego²⁰ przystąpiono na podstawie rozkazu Ministerstwa Spraw Wojskowych z 15 listopada 1919 r.²¹ Dowództwo Okręgu Generalnego II zobowiązane zostało do zorganizowania bibliotek we wszystkich pułkach i oddziałach równorzędnych oraz batalionach i dywizjonach wydzielonych na stałe. Można przypuszczać, że w wyniku tego rozporządzenia w 30 pułku artylerii polowej we Włodawie²², który stacjonował na terenie koszar wojskowych, funkcjonowała biblioteka. Książnica 30 Pułku Artylerii Polowej, jak powołane również tym samym rozkazem biblioteki 34 Pułku Piechoty w Białej Podlaskiej i 9 Pułku Artylerii Lekkiej w Siedlcach, podlegały merytorycznie pod bibliotekę okręgową DOK²³ w Brześciu nad Bugiem. Po przejściu i dyslokacji 9

Księgozbiór romanowski w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie, „Bibliotekarz Lubelski”, R. LIV, 2011, s. 43-70.

¹⁸ A. Sitko, *Kajetan Kraszewski...*, s. 132-133.

¹⁹ J. Plis, *Biblioteki oświatowe w Lubelskiem (1918-1939)*, Lublin 1993, s. 8.

²⁰ Województwo w granicach z 1919 roku.

²¹ „Dziennik Rozkazów”, 1919 nr 97 poz. 4096.

²² Jednostka wojskowa stacjonująca we Włodawie w latach 1918-1934.

²³ Dowództwo Okręgu Korpusu nr IX w Brześciu nad Bugiem.

Pułku Artylerii Ciężkiej do Włodawy w 1934 roku, można przypuszczać, że tu znajdowała się biblioteka pułku²⁴. Była to forma podnoszenia poziomu kulturalnego poborowych, gdyż – jak pisał Stanisław Michalski – „pod względem kulturalnym miasto jest bardzo zaniedbane”²⁵.

W pozycji Jerzego Pilsa pt. *Biblioteki oświatowe w Lubelskiem (1918-1939)* można odnaleźć informację dotyczącą bibliotek samorządowych, która starała się mieć wpływ na rozwój kulturalno-społeczny miast i powiatów województwa lubelskiego. Dzięki staraniom Koła Straży Kresowej w 1919 r. otwarto bibliotekę publiczną we Włodawie. Nic nie wiadomo na temat księgozbioru. Miasto starało się przejąć bibliotekę, o czym wspomina „Ziemia Włodawska”. Czytamy m.in., że bezpańska biblioteka „jest taka we Włodawie, a mieści się w Sejmiku. Kilka lat temu grono ludzi dobrej woli założyło bibliotekę. Z początku podobno dyżurujących i chętnych było aż za wiele, a czasem zapał ostygł, a biblioteka została pozostawiona sama sobie. Ani nie słyhać o zarządzie, ani nikt nie upomina się o wkładki, ani o książki. Od czasu do czasu jedna z uczynnych urzędniczek Sejmiku wypożyczy kilka książek komuś, kto przyjdzie i na tem się działalność kończy. A szkoda, gdyż jest to prawie, że jedyna kulturalna rozrywka Włodawy. Możeby chociaż Wydział, jako gospodarz lokalu, sprawą tą się zaopiekował i odnalazł członków zarządu, którzy widocznie z wrodzonej skromności nie dają znaku życia”²⁶. Ostatecznie została zlikwidowana w 1923 r. O przyczynach nic nie wiadomo.

Ponadto w 18 czerwca 1920 r. ukazał się Okólnik nr 211 Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministerstwem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego dotyczący zorganizowania bibliotek ruchomych przez samorządy²⁷. Sejmiki powiatowe województwa na mocy Okólnika nr 385, wydanego 26 czerwca 1920 r. przez wojewodę lubelskiego Stanisława Moskalewskiego, rozpoczęły organizację bibliotek ruchomych²⁸. Sejmik powiatowy we Włodawie początkowo starał się zorganizować powiatową centralę bibliotek ruchomych. Jednak z tego pomysłu zrezygnowano.

Samorząd rozpoczął powoływanie gminnych bibliotek, które miały krzewić polskość i stanowić konkurencję dla ukraińskich odpowiedników stowarzyszenia „Ridna Chata”²⁹. Opiekę nad bibliotekami gminnymi w powiecie włodawskim w 1924 r. przyjęło miejscowe koło Polskiego Towarzystwa Opieki nad Kresami. Głównym celem i zadaniem organizacji było „uświadczenie, i zjednoczenie ziem,

²⁴ W publikacji Jerzego Pilsa *Biblioteki oświatowe w Lubelskiem (1918-1939)* autor wspomina i podaje informację, że na terenie koszar 9 Pułku Artylerii Ciężkiej w Siedlcach istniała biblioteka oficerska. W wywiadzie przeprowadzonym z Reginą Jachimczuk 26 sierpnia 2016, wspomniała również, że najprawdopodobniej biblioteka była zlokalizowana w kasynie oficerskim, które było miejscem, gdzie kwitło życie kulturalne 9 pac.

²⁵ S. E. Michalski, *Włodawa. Monografia statystyczno-gospodarcza*, Lublin 1939, s. 36.

²⁶ „Ziemia Włodawska”, nr 21, 1924, s. 6.

²⁷ J. Pils, *Biblioteki oświatowe w Lubelskiem (1918-1939)*, 1993, s. 17.

²⁸ Tamże.

²⁹ Więcej na temat życia kulturalnego Ukraińców na terenie Podlasia można odczytać w: R. Zubkowicz, *Przejawy ukraińskiej aktywności społeczno-politycznej w tym stowarzyszenia „Ridna Chata” na Podlasiu południowym (1918-1939)*, „Radzyński Rocznik Humanistyczny”, t. 4, 2006, s. 99-119.

które pod zaborem rosyjskim były najbardziej prześladowane pod względem religijnym, politycznym, społecznym i narodowym³⁰. Sieć bibliotek w powiecie włodawskim objęła prawie cały teren powiatu, jedynie nie udało się zorganizować w Krzywowierzbie i Sobiborze³¹.

Spis Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z 1930 r. wspomina że na terenie powiatu włodawskiego na dzień 31 grudnia 1929 r. było 41 bibliotek³², w tym 7 placówek znajdujących się w miastach powiatu: Włodawie, Ostrowie i Parczewie, oraz 34 placówki usytuowane we wsiach. Dzięki informacji, dowiadujemy się, że na terenie powiatu mieszkało 76 718 mieszkańców, oraz ilość mieszkańców przypadających na jedną bibliotekę 1 871.

W latach 30. XX w. najpoważniejszą biblioteką w mieście była biblioteka policyjna. Powstała w 1925 r., ale dopiero od 1935 r. przeżywała rozkwit. W 1938 r. liczyła 1 730 tomów. „Książki są wypożyczane bez kaucji, miesięczny abonament wynosi 75 gr. Wymiana odbywa się trzy razy w tygodniu. Abonentów jest około 100. Ponieważ biblioteka ta jest sekcją Policyjnego Klubu Sportowego, do którego należą posterunki z powiatu, do tych posterunków wysyłane są biblioteczki, mniej więcej raz na miesiąc, składające się z 5-10 książek. Pracownicy skarbowi mają jeszcze Bibliotekę Urzędników Skarbowych. Liczba książek niewielka – około 200. Abonament kosztuje 70 gr. Rozwijającą się obecnie biblioteką jest Biblioteka Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet, licząca już w 1938 r. ponad 1000 tomów. Warunki korzystania: kaucja 1 zł, abonament miesięczny 0.60 zł, cena wypożyczenia pojedynczej książki – 6 względnie 10 groszy, zależenie od ceny książki. Wewnętrzna bibliotekę ma także Ognisko Włodawskie Związku Nauczycielstwa Polskiego. Składa się ona przeważnie z dział fachowych, pedagogicznych – liczba sięga 400. Dzieci w szkołach korzystają ponadto z Bibliotek Szkolnych. W szkole nr 1 jest przeszło 700 książek, w szkole nr 2 – 400, a w szkole nr 3 – 200. Prócz tego Wydział Powiatowy rozporządza 60-cio tomowymi biblioteczkami wędrownymi, które rozsyła na powiat. Jest ich obecnie 28. Istnieją jeszcze dwie prywatne wypożyczalnie książek, jedna chrześcijańska i jedna żydowska. Chrześcijańska liczy około 1050 tomów. Ilość abonentów dochodzi do 80. Opłaty: 10 gr od wypożyczenia 1 książki lub 1 zł miesięcznie. Korzystają z niej przeważnie starsi. Żydowska jest mniejsza. Tomów ma 400, abonentów 25; opłata od 1 książki 10 gr albo miesięcznie 70 gr. Z biblioteki tej korzysta przeważnie młodzież³³.

Biblioteki żydowskie dość pręźnie działały w latach 20. XX wieku. Jak podaje Krzysztof Skwirowski, istniejące biblioteki rozprowadzały literaturę i prasę w języku jidysz i hebrajskim³⁴. Żydowska biblioteka została utworzona przy Związkach Zawodowych, kierował nią Chaim Kliger. Istniała do końca lat 20. XX wieku. Brak lokalu umożliwiającego prowadzenie działalności spowodował upadek biblioteki.

³⁰ J. Pils, *Biblioteki oświatowe w Lubelskiem (1918-1939)*, 1993, s. 18

³¹ Tamże.

³² Tamże, s. 79.

³³ S. E. Michalski, dz. cyt., s. 36-37.

³⁴ K. Skwirowski, *Świat zapomniany. Historia Żydów włodawskich 1918-1945*, 2014, s. 111.

Kolejną prężnie działającą bibliotekę żydowską na terenie miasta prowadziła organizacja syjonistyczna. Powstała około 1920 roku. Należy przypuszczać, że pracownikami jej byli Chaja Goldberd i Szmuel Szamir Pietruszka. Rozwój nastąpił w momencie zmiany lokalowej. Znajdowała się przy ulicy Wyrykowskiej (obecnie ul. 1000-lecia PP). Działała nieprzerwalnie do 1939 roku³⁵.

Wybuch II wojny światowej spowodował zmianę środków rozwoju kultury, nauki i szkolnictwa polskiego. Inny był ich cel i wykorzystanie miejscowej ludności. Zamykano biblioteki, a księgozbiór został bardzo uszczuplony (część księgozbioru została ukryta przez osoby prywatne; przykładem są nauczyciele Gimnazjum nr 536 we Włodawie, którzy ukryli część cennego księgozbioru i pomocy naukowych jak mapy i obrazy)³⁶. Okupant chciał bowiem, aby ludność polska była przede wszystkim uległa wobec nowych władz. To miało wystarczyć do wykorzystywania taniej siły roboczej³⁷.

Lata 1944-1975

W okresie powojennym rozpoczęto działania mające na celu organizację życia oświatowo-kulturalnego na terenie Lubelszczyzny. Przywrócono podział administracyjny sprzed wybuchu wojny³⁸. Do pierwszych instytucji, które rozpoczęły swoją działalność, obok szkół, należały biblioteki.

Powolnywanie bibliotek nastęczało wiele trudności. Wielkim problemem był brak książek i kadry. Stefan Sarlej we wspomnieniach pisze, że „wszędzie wywieszano ogłoszenia nawołujące wszystkich pracowników umysłowych, żyjących i zamieszkujących na oswobodzonych terenach, aby przystępowali do pracy w wyuczonych zawodach”³⁹. Działania organizacyjne bibliotek spoczęło na Kuratorium Szkolnym Lubelskim. Wraz z odbudową szkolnictwa zapoczątkowano akcję tworzenia sieci bibliotecznej i gromadzenia księgozbiorów. Ze względu na straty z lat okupacji niemieckiej o książkę było niezwykle trudno. W listopadzie 1944 r. Resort Oświaty wydał okólnik mający na celu zabezpieczenia bibliotek i zbiorów bibliotecznych⁴⁰.

³⁵ Tamże, s. 111-112.

³⁶ P. A. Czyż, *Młodzież gimnazjum nr 536 we Włodawie a okupacja niemiecka*, „Zeszyty Muzealne Muzeum Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego”, t. 16, 2014, s. 42; L. Sobiecki, *Z dziejów szkolnictwa podstawowego powiatu włodawskiego w okresie okupacji z uwzględnieniem tajnego nauczania*, praca magisterska napisana pod kierunkiem doc. dr hab. Karola Poznańskiego w Zakładzie Historii Oświaty i Pedagogiki Porównawczej UMCS w Lublinie, 1974, s. 25. Innym ciekawym zjawiskiem było przechwytywanie wszystkich cennych materiałów przez okupanta w celu dowiedzenia niemieckości miasta, zob. S. Lehr, *Pewna prawie zapomniana „akcja na Wschodzie”*. Niemiecacy archiwiści w Generalnym Gubernatorstwie i Komisariacie Rzeszy Ukraina, Warszawa 2014.

³⁷ L. Sobiecki, *Z dziejów szkolnictwa podstawowego powiatu włodawskiego...*, s. 26.

³⁸ W. Ćwik, J. Reder, Lubelszczyzna. *Dzieje rozwoju terytorialnego, podziałów administracyjnych i ustroju władz*, Lublin 1977, s. 159; Pełny spis miejscowości powiatu włodawskiego można odnaleźć w pozycjach: *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej*, T. IV, 1924, s. 116-122, oraz A. Wawryniuk, *Powiat włodawski. Historia, geografia, gospodarka, polityka. Monografia miejscowości*, Chełm 2012, s. 17-18

³⁹ S. Sarlej, *Czas Dokonany. Mój udział w tworzeniu i utrwalaniu władzy ludowej na Lubelszczyźnie*, wstęp, wybór i oprac. I. Caban, 1977, s. 204

⁴⁰ Okólnik miał na celu ochronę przed grabieżą i zniszczeniami kolekcji książkowych będących w posiadaniu zarówno osób prywatnych, jak również instytucji państwowych, samorządowych, społecznych.

Zorganizowane 3-4 grudnia 1944 r. „Święto Książki Polskiej” pozwoliło zebrać ok. 35 tys. książek oraz ponad 959 tys. złotych, które następnie zasilily biblioteki samorządowe, szkolne, oświatowe i naukowe poprzez zakup książek i „urządzeń bibliotecznych”, a 50% zebranych książek, które potem wyselekcjonowano, przekazano do bibliotek samorządowych, w tym również do Włodawy⁴¹.

10 stycznia 1945 r. Wojewódzka Rada Narodowa podjęła uchwałę o samorządowej sieci bibliotek powszechnych⁴², co stało się ich rozwoju w regionie lubelskim, wyprzedzając krajowy dekret o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi z 17 kwietnia 1946 r.⁴³. Pod koniec 1945 r. na terenie Lubelszczyzny funkcjonowało 15 bibliotek powiatowych, 6 bibliotek miejskich i 95 punktów bibliotecznych⁴⁴.

Biblioteki powiatowe miały za zadanie organizowanie punktów bibliotecznych na terenie powiatu i zaopatrywanie ich w księgozbiory ruchome, nazywane również wędrownymi. W mieście powiatowym w miarę możliwości biblioteki prowadziły wypożyczalnie, a nawet czytelnie. Kierownicy bibliotek odpowiadali za stan czytelnictwa, zajmowali się instruktażem i przekazywaniem podstawowych informacji dotyczących prowadzenia punktów. Najczęściej prowadzone przez jednoosobową kadre⁴⁵.

Władze miasta i powiatu na stanowisku inspektora widziały nauczycielkę z Ostrowa Lubelskiego, Wandę Czerweny, jednak inspektorem został Jan Bieszczad kierownik Publicznej Szkoły Powszechnej w Wisznicach. W piśmie zaadresowanym do Jana Bieszczada Kuratora Okręgu Szkolnego Lubelskiego z 16 sierpnia odczytujemy: „Mianuję Pana tymczasowo z ważnością od dnia 15-go sierpnia 1944 r. Podinspektorem Szkolnym powiatu włodawskiego we Włodawie. Jednocześnie powierzam Panu pełnienie obowiązków Inspektora Szkolnego powiatu włodawskiego”⁴⁶.

Siedzibą Inspektoratu Szkolnego we Włodawie był początkowo budynek Prezydium Rady Miejskiej, a następnie budynek mieszkalny burmistrza Włodawy Aleksandra Bera, znajdujący się przy ul. Wyzwolenia 28⁴⁷.

W 1945 roku myśl bardziej rozwijano, a w dalszych zarządzeniach mając na uwadze przede wszystkim księgozbiory pochodzące z rozparcelowanych majątków ziemskich oraz majątków opuszczonych lub porzuconych przez właścicieli, Z. Bieliń, *Biblioteki publiczne Lubelszczyzny 1944-1955...*, s. 8-9.

⁴¹ M. Gawarecka, *Ruch kulturalny na Lubelszczyźnie w latach 1944-1974*, [w:] *Dzieje Lubelszczyzny*, t. II, Lublin 1979, s. 463; B. Wajszczukowa, *Bibliotekarstwo powszechne w Okręgu Szkolnym Lubelskim*, „Bibliotekarz”, nr 8/9, 1946, s. 180; Z. Bieliń, *Biblioteki publiczne Lubelszczyzny 1944-1955: odbudowa, rozwój, umasowienie*, „Bibliotekarz lubelski”, R. LIII, 2010, s. 8.

⁴² W uchwale zamieszczono „tymczasowy regulamin” obejmujący zagadnienia struktury sieci, zadań biblioteki w poszczególnych stopni samorządowych, a także problem ich finansowania. W dokumencie również zostało zawarte także tworzenie na terenie województwa lubelskiego sieci publicznych bibliotek powszechnych, w której skład wchodziły wojewódzka biblioteka, biblioteki powiatowe i biblioteki gminne, Z. Bieliń, *Biblioteki publiczne Lubelszczyzny 1944-1955...*, s. 9

⁴³ Dekret o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi, Dz. U. 1946, nr 26, poz. 163.

⁴⁴ M. Gawarecka, *Ruch kulturalny...*, s. 464; S. Jarzębowska, *Publiczne biblioteki powszechne w dwudziestoleciu Polski Ludowej*, „Bibliotekarz Lubelski”, Nr 1-3 (32-34), R. IX, s. 4.

⁴⁵ Z. Bieliń, *Biblioteki publiczne Lubelszczyzny 1944-1955...*, s. 11.

⁴⁶ Archiwum Państwowe w Lublinie Oddział w Chełmie (dalej: APLOCh), Inspektorat Szkolny we Włodawie (dalej: ISW), sygn. 31, s. 84.

⁴⁷ Obecnie ul. Piłsudskiego 28, tzw. Dworek.

Poniższa tabela przedstawia wykaz bibliotek w szkołach publicznych na terenie powiatu włodawskiego, w których były dostępne książki. Właśnie szkoły były jednymi z pierwszych instytucji, w których można było wypożyczyć książkę.

Tabela 1. Wykaz bibliotek w publicznych szkołach powszechnych w powiecie włodawskim na dzień 1 lipca 1947.

Lp.	Nazwa Szkoły	Liczba tomów	Przydzielono arkuszy
1	Włodawa Szk. Nr 1	400	35
2	Włodawa Szk. Nr 2	510	35
3	Parczew Szk. Nr 1	519	35
4	Parczew Szk. Nr 2	557	35
5	Korczęgi	24	15
6	Jasionka	35	15
7	Ostrów Lubelski	364	35
8	Stępków	20	15
9	Plebania Wola	36	15
10	Chmielów	257	30
11	Białka	11	15
12	Uhnin	35	15
13	Dubeczno	54	15
14	Kodeniec ⁴⁸	18	15
15	Pachole	160	20
16	Mosty ⁴⁹	12	15
17	Opole	42	15
18	Hołowno	125	30
19	Sosnówka	56	30
20	Żeszczynka	55	30
21	Romanów	150	30
22	Dolhobrody	96	30
23	Zaświatycze	30	30
24	Sławatycze	300	30
25	Dańce	20	15
26	Hanna	36	15
27	Wola Uhruska	299	30
28	Osowa	45	15
29	Sobibór	30	15
30	Laski	80	15
31	Kolechowice	18	15
32	Uścimów	68	15
33	Rozwadówka	128	15
34	Wisznice	146	30

⁴⁸ Brus.

⁴⁹ Jedlanka Nowa.

35	Dubica	33	15
36	Horodyszcze	64	15
37	Suszno	30	15
38	Okuninka ⁵⁰	12 ⁵¹	15
39	Różanka	250	30
40	Urszulin	75	15
41	Wytyczno	70	15
42	Wola Wereszczyńska	47	15
43	Sosnowica	98	15
44	Lubień	99	15
45	Wyryki	27	15

Źródło: Archiwum Państwowe w Lublinie Oddział w Chełmie, Inspektorat Szkolny we Włodawie, sygn. 78, s. 24.

Przy Inspektoracie Szkolnym we Włodawie w 1944 r. zaczęto tworzyć Powiatową Bibliotekę Publiczną⁵². W tym roku działalności księżnica zgromadziła zaledwie 160 książek. Włodawska placówka była jednym z ośrodków powiatowych rozpoczynających swoją działalność zaraz po wojnie⁵³. We wspomnieniach Stefana Sarleja czytamy: „W kuchni utworzono Powiatową Bibliotekę Publiczną, którą w późniejszym czasie prowadziła Janina Bobrykowa, żona naszego pracownika prowadzącego akcję dożywiania i opieki nad dzieckiem”⁵⁴.

Skromny księgozbiór umożliwił na zorganizowanie 17-18 grudnia 1944 r. wystawy książki polskiej. W kolejnych latach, w dniach dnia święta oświaty przypadającego na 1-3 maja⁵⁵, organizowano kwesty publiczne na rzecz biblioteki. Pieniądze na ten cel pochodziły z dochodów z występów zespołów szkolnych i amatorskich, korzystano też z dotacji władz i instytucji⁵⁶. Uczniowie Gimnazjum nr 536 we Włodawie brali czynny udział w kwestowaniu na rzecz włodawskiej księżnicy. W *Kronice szkolnej z lat 1936-1948* odnotowano: „Doroczne święto oświaty. W pierwszym dniu młodzież wzięła udział w pochodzie ku czci święta pracy. Młodzież klasy IV uczestniczyła w kweście publicznej na rzecz biblioteki publicznej w powiecie. W dniu drugim młodzież zbierała po domach datki i książki. W trzecim [dniu] młodzież uczestniczyła w kweście ulicznej”⁵⁷.

⁵⁰ Orchówek.

⁵¹ 64.

⁵² E. Olszewski, *Miasto w latach powojennych (1944-1949)*, [w:] *Dzieje Włodawy...*, s. 274.

⁵³ Obok włodawskiej biblioteki już funkcjonowały biblioteki w Biłgoraju, Chełmie, Lubartowie, Łukowie, Zamościu i biblioteka w organizacji w Białej Podlaskiej, Z. Bielań, *Biblioteki publiczne Lubelszczyzny 1944-1955...*, s. 8

⁵⁴ S. Sarlej, *Czas dokonany. Mój udział w tworzeniu i utrwalaniu władzy ludowej na Lubelszczyźnie*, wstęp, wybór i oprac. I. Caban, 1977, s. 213.

⁵⁵ Więcej na temat święta oświaty można przeczytać w artykule dr. Wandy A. Ciszewskiej, *Święto Oświaty w świetle instrukcji z lat 1946-1949*, Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, <https://repozytorium.umk.pl/bitstream/handle/item/1625/Swieto%20o%C5%9Bwiaty%20popraw.pdf?sequence=1> (dostęp: 31.08.2016).

⁵⁶ E. Olszewski, *Miasto w latach powojennych (1944-1949)*, [w:] *Dzieje Włodawy...*, s. 277.

⁵⁷ Archiwum I Liceum Ogólnokształcącego we Włodawie im. Tadeusza Kościuszki, *Kronika Szkolna od 1936 r. do 1948 r.*, s. 45.

Działalność biblioteki publicznej we Włodawie finansowało starostwo powiatowe. W latach 1946-1948 nastąpił wzrost liczny księgozbioru biblioteki z 2 500 do 3 480 woluminów⁵⁸.

Narastający księgozbiór zmusił bibliotekarzy do wprowadzenia ewidencji wpływających ksiąg. Pierwszy wpis do księgi inwentarzowej to książka autorstwa Mariana Gawalewicza *Plotka* zakupiona w 1944 r.⁵⁹, następnie wycofana z użycia w 1963 roku.

Biblioteka obsługiwała dzieci i młodzież i osoby dorosłe oraz przygotowywała wypożyczenie kompletów księgozbioru do bibliotek wiejskich na terenie powiatu włodawskiego. Ważnym podkreślenia jest liczba bibliotek na terenie powiatu. Było ich 8, oraz 85 punktów bibliotecznych.

Dalsze lata pokazują, jak ważną rolę odgrywała biblioteka włodawska w życiu społeczeństwa włodawskiego i nadzorze nad bibliotekami gminnymi i punktami bibliotecznymi zlokalizowanymi na terenie powiatu włodawskiego.

W 1949 r. utworzono pełną sieć bibliotek gminnych na terenie województwa, zaś liczba książek wzrosła do ponad 390 000⁶⁰. Na terenie powiatu włodawskiego taka sieć także powstała, o czym możemy odczytać w wykazie powstałych bibliotek gminnych na terenie powiatu włodawskiego oraz wykazie proponowanych kandydatów na kierowników bibliotek⁶¹.

W roku 1954 r. na terenie powiatu włodawskiego istniało 14 bibliotek gminnych oraz 117 punktów bibliotecznych⁶². Wśród 14 gmin wymienionych w spisie sieci bibliotecznej, znajdujących się ówczesnym powiecie włodawskim, w 1948 r. swoją działalność rozpoczęły biblioteki⁶³ w Ostrowie Lubelskim, Parczewie⁶⁴, Opolu, Romanowie⁶⁵, Sławatyczach, Sobiborze, Uścimowie i Wisznicach.

W sprawozdaniu analitycznym Biblioteki Powiatowej i Miejskiej we Włodawie z działalności Bibliotek Powszechnych powiatu włodawskiego za 1963 rok czytamy, że „na terenie powiatu włodawskiego jest 13 gromadzkich rad narodowych

⁵⁸ E. Olszewski, *Miasto w latach powojennych (1944-1949)*, [w:] *Dzieje Włodawy...*, s. 277; *Księga inwentarza druków biblioteki Publicznej Biblioteki Powiatowej we Włodawie* zawiera 195 stronice ponumerowanych i przesnurowanych oraz 3900 pozycji inwentarzowych od Nr 1 do Nr 3900. W 1946 roku wpisano 2 047 pozycji. W 1947 roku 855, zaś w 1948 roku 618 pozycji.

⁵⁹ *Księga inwentarza druków biblioteki Publicznej Biblioteki Powiatowej we Włodawie* zawiera 195 stronice ponumerowanych i przesnurowanych oraz 3900 pozycji inwentarzowych od Nr 1 do Nr 3900, s. 1. Wpisy przypadające w 1946 roku to zakupy z lat 1944-1946.

⁶⁰ M. Gawarecka, *Ruch kulturalny...*, s. 464.

⁶¹ APLOCh, Prezydium Powiatowej Rady Narodowej we Włodawie (dalej: PPRN Włodawa), sygn. 2726, s. 89, Wykaz kandydatów przewidzianych na kierowników bibliotek gminnych.

⁶² Były to: Dębowa Kłoda, Hańsk, Krzywowierzba (s. Kodeniec), Opole (s. Podedwórze), Romanów (s. Sosnowka), Sławatycze (s. Hanna), Sobibór (s. Wola Uhruska), Tyśmienica, Uścimów, Wisznice, Włodawa, Wola Wereszczńska (s. Urszulin), Wołskowola (s. Sosonowica), Wyryki, tamże, s. 5-8; W. Ćwik, J. Reeder, *Lubelszczyzna. Dzieje rozwoju terytorialnego, podziałów administracyjnych i ustroju władz*, Lublin 1977, s. 168.

⁶³ APLOCh, sygn. 2726, s. 105, Wykaz gmin, w których powstała w roku bieżącym biblioteki gminne.

⁶⁴ Biblioteka w Parczewie powstała na mocy uchwały podczas obrad Miejskiej Rady Narodowej w Parczewie z 10 września 1948 roku, tamże, sygn. 2726, s. 102.

⁶⁵ Gminna Biblioteka w Romanowie została powołana na mocy uchwały Gminnej Rady Narodowej w Sosnowce z 7 września 1948 roku, tamże, sygn. 2726, s. 101.

i 144 większych wsi liczących ponad 100 mieszkańców. W siedzibie każdej gromadzkiej rady są biblioteki gromadzkie, a gromadzkie rady posiadają jeszcze filie⁶⁶. Sieć biblioteczna w 1963 r. przedstawiała się następująco: miasto Włodawa – Biblioteka Powiatowa i Miejska z oddziałem dla Dzieci i jeden punkt biblioteczny, 13 bibliotek gromadzkich, 6 filii i 82 punkty biblioteczne⁶⁷.

Tabela 2. Miejska Biblioteka Publiczna (1950-1983).

Wyszczególnienie	Lata			
	1950	1960	1970	1983
Liczba książek	5 793	20 791	24 547	53 184
Czytelnicy	273	757	1 618	3 280
Wypożyczenia	4 463	11 647	22 165	6 1273

Źródło E. Olszewski, B. Połuszańczyk, *Dzieje Włodawy od 1950 do 1984 roku*, [w:] *Dzieje Włodawy*, 1991 s. 295.

W służbie szkolnictwa, oświaty i kultury bardzo ważną rolę odegrała Biblioteka wraz z innymi instytucjami kulturalnymi. Ożywioną działalność pozyskiwania książek pokazuje tabela 2. W latach 1950-1983 widzimy znaczący wzrost liczny woluminów począwszy ponad 5 tys. w 1950 roku do ponad 50 tysięcy w 1983 r.

Włodawska biblioteka, będąca także powiatową, prowadziła nadzór merytoryczny nad 24 bibliotekami i filiami na terenie powiatu włodawskiego do 1975 r.⁶⁸ Poza gromadzeniem i udostępnianiem zbiorów, prowadziła szeroką działalność popularyzatorsko-oświatową, organizowała wystawy, lekcje biblioteczne, dyskusje, konkursy czytelnicze, spotkania z pisarzami, pracownikami nauki i dziennikarzami⁶⁹.

W zbiorach archiwum włodawskiej księżnicy w sprawozdaniach opisowych dotyczących lat 60. XX wieku znajduje się pozycja po tytule *Analiza działalności publicznych bibliotek powszechnych województwa Lubelskiego za rok 1967*, wysłana przez Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną w Lublinie. W publikacji są dwie bardzo interesujące tabele przedstawiające księgozbiór i czytelników wg stanu na 31 grudnia 1967 roku. W tabelach zostały przedstawione dane z 21 bibliotek, w tym dwóch bibliotek miejskich⁷⁰. Wśród 21 wspomnianych bibliotek, do analizy wybrano biblioteki, które są przedstawione w poniższych dwóch tabelkach, to placówki z miejscowości: Biała Podlaska, Chełm (miasto i powiat), Krasnystaw, Parczew, Radzyń Podlaski i Włodawa.

⁶⁶ Archiwum Miejskiej Biblioteki Publicznej we Włodawie, *Sprawozdanie analityczne Biblioteki Powiatowej i Miejskiej we Włodawie z działalności bibliotek Powszechnych powiatu włodawskiego za 1963 rok*, sygn. BL-6, Sprawozdania z działalności bibliotek powiatu włodawskiego (1960-1970), s. 1

⁶⁷ Tamże.

⁶⁸ Reforma podziału administracyjnego z 17 na 49 województw.

⁶⁹ E. Olszewski, B. Połuszańczyk, *Dzieje Włodawy od 1950 do 1984 roku*, [w:] *Dzieje Włodawy...*, 1991, s. 295-296

⁷⁰ Wymienione biblioteki to: Bełżyce, Biała, Biłgoraj, Bychawa, Chełm (powiat), Hrubieszów, Janów, Krasnystaw, Kraśnik, Lubartów, Lublin, Łuków, Opole, Parczew, Puławy, Radzyń, Tomaszów, Włodawa, Zamość, Chełm (miasto), Lublin (miasto).

W zestawieniu przytoczono dane dla miasta Chełma i miast powiatowych (Włodawa, Chełm) jak i sąsiednich powiatów: powiaty parczewski, radzyński, chełmski i białkopodlaski. W przypadku Krasnegostawu, został wybrany jako trzecie miasto wchodzące w skład województwa chełmskiego⁷¹.

Tabela 3. Księgozbiór wybranych bibliotek wg stanu na stan 31 grudnia 1967 r.

Powiat	Księgozbiór ogółem	Ilość woluminów na 100 mieszkańców	Dla dzieci	Dla dorosłych	Popularno-naukowa	Prasa
Biała Podlaska	134 016	122	25 008	72 125	36 762	121
Chełm m	41 819	118	5 043	18 097	18 564	115
Chełm p	135 944	134	29 029	74 530	32 261	124
Krasnystaw	129 752	111	31 737	68 934	28 981	160
Parczew	67 438	163	17 621	28 492	21 325	0
Radzyń Podlaski	131 219	137	20 745	67 457	42 773	244
Włodawa	101 540	187	18232	50921	32 321	66

Oprac. na podstawie *Wypożyczenia księgozbioru za rok 1967, Analiza działalności Publicznych Bibliotek Powszechnych woj. Lubelskiego za rok 1967, s. 26.*

Na koniec 1967 roku w wyszczególnionych bibliotekach województwa lubelskiego było 741 728 książek przy 2 637 180 woluminach⁷², co stanowi 28,12% całego księgozbioru w województwie lubelskim. Włodawska biblioteka była wśród bibliotek ze wspomnianego terenu, posiadających księgozbiór powyżej 100 000 pozycji. W tabeli odczytujemy dwie biblioteki mające poniżej 100 000 woluminów, są to ośrodki w Chełmie (miasto) i Parczewie.

Włodawa górowała jeśli chodzi o ilości książek przypadających na 100 mieszkańców. Drugą biblioteką, która może się poszczycić również dużą ilością książek przypadającą na 100 mieszkańców, była biblioteka w Parczewie. Dość ciekawie przedstawia się sytuacja związana z pozycjami przeznaczonymi dla osób dorosłych. Pozycje znajdujące się we Włodawie stanowiły połowę księgozbioru (dokładnie 50,1%). Księgozbiór dziecięcy wynosił 18 232 i stanowi 17,9% całości.

Tabela 4. Czytelnicy (stan na 31 grudnia 1967).

Powiat	Liczba czytelników	Procent czytelników	Czytelnicy według wieku (%)			
			Do 14 roku	W przedziale 15-20 lat	Powyżej 20 roku	W nieokreślonym wieku
Biała Podlaska	16 597	15,1	29,3	25,8	42,6	2,1
Chełm (m.)	5 229	14,8	24,9	26,8	48,1	-

⁷¹ Województwo funkcjonowało w latach 1975-1998.

⁷² *Analiza działalności publicznych bibliotek powszechnych województwa Lubelskiego za rok 1967, s. 3.*

Chełm (p.)	18 820	18,6	30,6	25,8	41,8	1,2
Krasnystaw	20 324	17,5	29	28	24,7	-
Parczew	8 868	21,4	27,2	20,4	38,4	13,8
Radzyń Podlaski	14 882	15,5	31,5	32,5	40,5	-
Włodawa	11 126	20,5	32,6	27,7	39,5	-

Oprac. na podstawie *Wypożyczenia księgozbioru za rok 1967, Analiza działalności Publicznych Bibliotek Powszechnych woj. Lubelskiego za rok 1967*, s. 29.

Na koniec 1967 r. na wspomnianym wcześniej terenie było zarejestrowanych 95 846 przy 349 689 czytelnikach z województwa⁷³, co stanowi 27.40% ogółu czytelników w województwie lubelskim. Biblioteka we Włodawa we wspomnianym okresie posiadała zapisanych 11 126 czytelników, co stanowi 5 miejsce spośród wspomnianych bibliotek: 32,6% stanowiły osoby do 14 roku życia. W przedziale wiekowym 15-20 roku było 27,7% czytelników, zaś w trzeciej grupie powyżej 20 roku życia – 39,5%. W każdej z grup Włodawa na tle sąsiednich miast wypadła bardzo dobrze. W grupie czytelników do 14 roku życia biblioteka była pierwsza, w drugiej kategorii w przedziale wiekowym 15-20 plasowała się na trzecim miejscu, zaś w ostatniej kategorii powyżej 20 roku życia zajmowała piąte miejsce. Odsetek procentowy czytelników w dwóch pierwszych kategoriach świadczy o wzroście liczby mieszkańców, ale także pracy na rzecz popularyzacji czytelnictwa.

Według analizy opisowej z działalności bibliotek publicznych z rejonu włodawskiego za rok 1975 nie da się miarodajnie odzwierciedlić działalności Miejskiej Biblioteki Publicznej i placówek terenowych. Reorganizacja administracji państwowej i związku z tym zmniejszenie rejonu działania instruktorów, przekazanie części bibliotek gminnych i filii do Wojewódzkiej Biblioteki w Białej Podlaskiej oraz przyjęcie bibliotek dawnego powiatu parczewskiego spowodowały kilkakrotnie nowelizację założeń planowych co skutkowało dostosowaniem założeń do aktualnej sytuacji czytelniczej⁷⁴.

Tabela 5. Wypożyczenia w powiecie włodawskim w latach 1960-1975.

Rok	Wypożyczenia ogółem	Wypożyczenia na wsi	Wypożyczenia w mieście
1960	78 945	-	-
1961	84 600	-	-
1962	116 316	104 123	12 193
1963	116 484	103 564	12 920
1964	127 091	113 032	14 059
1965	99 561	64 646	34 915

⁷³ *Analiza działalności publicznych bibliotek powszechnych województwa Lubelskiego za rok 1967*, s. 5.

⁷⁴ Archiwum Miejskiej Biblioteki Publicznej we Włodawie, sygn. BL-6, *Analiza opisowa działalności bibliotek publicznych z rejonu Włodawa za rok 1975*, s. 9

1966	141 806	124 916	16 890
1967 * październik 1967	148 460 (112 414*)	- (99 334*)	- (13 080*)
1968	143 065	-	-
1969	144 854	-	-
1970	151 467	129 302	22 165
1971	167 114	141 291	25 823
1972	179 564	153 772	25 792
1973	184 848	160 710	24 138
1974	207 799	-	-
1975	162 528	-	-

Opracowane na podstawie sprawozdań PiMBP (Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej) za lata 1960-1975.

Miejska Biblioteka Publiczna w latach 1975-1999

Włodawa w wyniku reformy administracyjnej stała się jednym z trzech miast województwa chełmskiego, obok Chełma i Krasnegostawu. W wyniku przemian administracyjnych ranga miasta jako ośrodka życia społeczno-gospodarczego wzrosła. Przyspieszeniu uległy procesy urbanizacyjne.

Lata 1975-1998 to okres, w którym Miejska Biblioteka Publiczna funkcjonowała jako miejska jednostka organizacyjna, zaś merytorycznie podlegała bezpośrednio pod Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Chełmie. Rozwój włodawskiej sieci bibliotecznej nastąpił wraz z włączeniem Orchówka do Włodawy w 1973 r.⁷⁵

„W 1974 roku uruchomiono 2 nowe placówki biblioteczne, a mianowicie sezonową filię w Okunince nad jeziorem Białym oraz w Dańcach przy Wiejskim Domu Kultury”⁷⁶. Filia nr 1 nad jeziorem Białym została uruchomiona jako sezonowa. Do roku 1974 Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna we Włodawie, starając się zaspokoić potrzeby czytelnictwa wczasowiczów nad jeziorem w okresie czerwiec-wrzesień, prowadziła każdego sezonu od 4 do 6 punktów bibliotecznych w ośrodkach wczasowych oraz w pawilonie administracyjnym należącym do Powiatowego Ośrodka Sportu, Turystyki i Wychowania we Włodawie. Otwarcie filii stało się możliwe dzięki uzyskaniu samodzielnego pomieszczenia o powierzchni 30m². Księgozbiór zawierał pozycje wydane w latach 1973-1976, systematycznie uzupełniane z bieżących zakupów MBP. Jak czytamy „skromne warunki lokalowe filii nie pozwalają na uruchomienie czytelnicy, mimo to czytelnicy mogą korzystać na miejscu z księgozbioru podręcznego oraz czasopism w kąciku czytelnicy liczącym 10 miejsc”⁷⁷. Osoby które obsługiwały tą filię, to przede wszystkim studenci kierun-

⁷⁵ E. Olszewski, B. Połuszańczyk, *Dzieje Włodawy od 1950 do 1984 roku*, [w:] *Dzieje Włodawy...*, 1991, s. 279. Orchówek pozostał częścią miasta do 1992 roku.

⁷⁶ Archiwum MBP, *Sprawozdanie opisowe z działalności bibliotek powiatu włodawskiego za rok 1974*, sygn. BL-6, s. 1.

⁷⁷ Archiwum MBP, *Informacja o działalności sezonowej Filii Miejskiej Biblioteki Publicznej we Włodawie zlokalizowanej nad Jeziorem Białym k. Włodawy*, sygn. BL-6, s. 1.

ków humanistycznych, które przechodziły wstępną praktykę w głównej siedzibie biblioteki⁷⁸.

W artykule Andrzeja Piwowarczyka w „Tygodniku Chełmskim” znajdujemy krótki wywiad z jednym z wczasowiczów:

„- Czy nie szkoda tutaj czasu na czytanie? Zagadnięty tym pytaniem mężczyzna w średnim wieku ma na sobie dres, przed kilkunastoma minutami wszedł do biblioteki, porozglądał się po półkach, wybrał dwie książki, stanął przed biurkiem bibliotekarki i za chwilę był jednym z czytelników Filii Miejskiej Biblioteki Publicznej we Włodawie, obsługującej wczasowiczów nad Jeziorem Białym.

- Dzisiaj chyba nie będzie już pogody, słońce się wyraźnie chowa – mówi. – Można więc spokojnie bez wyrzutów sumienia, posiedzieć w domku nad książką. Wybrałem dwa »kryminały«. Nie przypominam sobie, żebym je czytał.

W ciągu ubiegłorocznego sezonu w filii zapisało się 477 czytelników. Cyfry z bieżącego sezonu rozpoczęto jak zwykle w połowie czerwca, pozwalają przypuszczać, że w połowie września, kiedy skończy się ostatni turnus wczasów, nie będzie gorzej. Trudno tutaj oceniać czy ta liczba czytelników jest duża czy mała. Przed siedmiu laty, w roku 1974, kiedy po raz pierwszy sumowano, było ich 130. Każdy z zeszłorocznych czytelników statystycznie wypożyczał ponad 7 książek. Biorąc pod uwagę, że chodzi tutaj o najwyżej dwutygodniowe korzystanie przez każdorazowego czytelnika – wczasowicza z usług biblioteki, trzeba stwierdzić, że jest to frekwencja wysoka, nie osiągalna w bibliotekach stałych. Można by spróbować porównać i zestawień z ruchem czytelnicznym w renomowanych miejscowościach i domach wczasowych przyjmującym urlopowiczów cały rok, gdzie z reguły bywają niewielkie księgozbiory, trzeba przyznać dobieranie przypadkowo i obsługiwane przez »kaowców« lub kogoś z personelu. Stara się ona wyjść naprzeciw potrzebom tych kilkuset wczasowiczów, którzy i na urlopie nie widzą powodów do rozstawiania się z książką. Mają więc już określone gusty, szukają czasem określonych modnych pozycji, których nie zdążyli przeczytać czy przejrzeć w domu. Stąd więc już pytania o *Obłąd* Krzysztonia i oświadczenia, że tak modna niedawno literatura iberoamerykańska już się nieco przeżyła... Niechętnie sięga się po działa wymagające większego wysiłku umysłowego, i w ten sposób przez trzy sezony stoją wiersze Iwaszkiewicza, dwa sezony nikt nie chciał *Wierszy wybranych* Poświatowskiej oraz *Bielsze niż śnieg*⁷⁹.

Spadek czytelnictwa i zainteresowania książką spowodował zamknięcie filii nr 1 nad jeziorem Białym w 1996 roku.

Następne filie biblioteki nr 2 i nr 3 zostały powołane w 1976 r., a następnie powołano filię nr 4 zlokalizowaną na terenie szpitala rejonowego⁸⁰. W sprawozdaniu dyrektora MBP Witolda Sulimierskiego za rok 1976 czytamy, że „w roku sprawozdawczym MBP we Włodawie uruchomiła od miesiąca kwietnia 2 nowe filie biblio-

⁷⁸ Archiwum MBP, *Informacja o działalności sezonowej Filii Miejskiej Biblioteki Publicznej we Włodawie zlokalizowanej nad Jeziorem Białym k. Włodawy*, sygn. BL-6, s. 2.

⁷⁹ A. Piwowarczyk, *Z książką nad Białym*, „Tygodnik Chełmski”, nr 30, 1981, s. 12.

⁸⁰ Filia nr 4 widnieje w roku 1976 w roczniku statystycznym za 1976r, Archiwum MBP, *Analiza opisowa działalności bibliotek publicznych rejonu Włodawa za rok 1977*, sygn. BL-6, s. 7.

teczne w dzielnicy Włodawa-Orchówek oraz osiedlu mieszkaniowym Nadbużańskich Zakładów Garbarskich⁸¹. Z kolei „filie nr 2 w dzielnicy Orchówek zlokalizowano w budynku Urzędu Miejskiego. Przeprowadzony został remont lokalu. Filia zajmuje 1 pomieszczenie o pow. 26 m². Filia nr 3 otrzymała pomieszczenie w hotelu robotniczym NZG na terenie osiedla mieszkaniowego, o powierzchni 12 m². Dyrekcja NZG obiecuje przydział większego lokalu”⁸².

W piśmie z 9 września 1977 r. skierowanym do Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Chełmie czytamy, że „filie nr 2 i nr 3 zostały zorganizowane na wniosek samorządu mieszkańców osiedli mieszkaniowych we Włodawie. Obie filie pracują 3 dni w tygodniu udostępniając mieszkańcom osiedli księgozbiór”⁸³. Dalsze sprawozdania opisowe z działalności biblioteki za rok 1977 i sytuacji lokalowej odnotowują: „Sama Miejska biblioteka Publiczna dysponuje dotychczasową powierzchnią 160 m² z przeznaczeniem na Wypożyczalnię dla Dorosłych, Czytelnię, Oddział dla dzieci, i pomieszczenia administracyjno-biurowe w którym dokonuje się opracowania zbiorów mają swój kącik instruktorski. Najdotkliwiej odczuwamy brak magazynu na księgozbiór i czasopisma oraz oddzielnego pomieszczenia dla Działu Gromadzenia i Opracowywania Zbiorów, nie wspominając o ciasnocie czytelnicy dysponujące zaledwie 12 miejscami i brakiem miejsca na literaturę pop[ularno]-naukową i naukową udostępnianą na miejscu w czytelnicy. Gdy sytuacja nie ulegnie poprawie przez najbliższe dwa lata będziemy musieli zmniejszyć co najmniej o 70% jeżeli nie zlikwidować zupełnie prenumeratę i udostępnianie prasy, celem zwiększenia powierzchni dla księgozbioru wykorzystywanego na miejscu. (...) Odczuwamy również już ciasnotę w Filii Nr 1. Lokal o powierzchni 30 m² wystarczał na zabezpieczenie potrzeb dla 250 czytelników przy zasobach 2500 tomów. Biorąc jednak pod uwagę roczny przyrost księgozbioru o 400 tomów, oraz wzrost liczby czytelników w 1977 do 450, przy możliwościach dalszego wzrostu czytelników do 700, należałoby dążyć do przyspieszenia budowy kina letniego w tym ośrodku, w planach którego przewidziane są lokale na potrzeby biblioteki sezonowej. Na zabezpieczenie potrzeb tej filii potrzebny jest lokal o powierzchni 60 m².

Filia nr 2 dysponując lokalem po świetlicy posiada najdogodniejsze warunki, oraz możliwość rozbudowy, w razie potrzeby, swojej bazy lokalowej. Filia nr 3 zajmująca dotychczas lokal o pow. 12 m² w hotelu robotniczym w roku bieżącym, wg zapewnień dyrekcji NZG otrzyma lokal w hotelu o powierzchni 30 m². Również baza lokalowa Filii nr 4 zlokalizowanej na terenie szpitala rejonowego w chwili obecnej nie jest zadowalająca. Co prawda biblioteka ta zajmuje lokal o powierzchni 50 m², jednakże wykorzystywany on jest również do innych celów. Dla przykładu: w okresie praktyk studenckich przeznaczony jest on na salę noclegową praktykantów, co wytrąca tę placówkę z pracy na okres 3-4 miesięcy w roku. Sytuacja ulegnie poprawie po zakończeniu budowy Przychodni Spe-

⁸¹ Archiwum MBP, *Sprawozdanie opisowe z działalności Miejskiej Biblioteki Publicznej za rok 1976*, sygn. BL-6, s. 1.

⁸² Tamże.

⁸³ Archiwum MBP, *Pismo do Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Chełmie*, sygn. BL-6/7/77

cialistycznej przy Szpitalu rejonowym. W której przewidywany jest lokal dla tej placówki”⁸⁴.

W sprawozdaniu z 1981 r. czytamy, że „filia szpitalna [nr 4] w miesiącu listopadzie otrzymała dawno upragnione odrębne pomieszczenie w dotychczasowym obiekcie. W nowym pomieszczeniu mimo małego metrażu (13,5 m²) zdołano racjonalnie rozmieścić zbiory własne i fachowy księgozbiór ZOZ. Na czterech oddziałach (dziecięcy, chirurgia, ginekologia i wewnętrzny) usytuowano ponadto szafki biblioteczne z książkami by ułatwić obsługę pacjentów”⁸⁵.

W sprawozdaniu opisowym z działalności Miejskiej Biblioteki Publicznej we Włodawie za rok 1985 czytamy, że „sieć biblioteki publicznej w mieście powiększyła się o 1 placówkę z uniwersalnym księgozbiorem dla dorosłych i dzieci – Filię nr 5, którą zlokalizowano w budynku Wojskowej Administracji Koszar miejscowego garnizonu w północnej części miasta. (...) Należy zaznaczyć, że filię tę zorganizowano przy ścisłej współpracy z miejscową Jednostką Wojskową⁸⁶, która udostępniła lokal (26 m² i pomogła w jego wyposażeniu i odnowieniu). Na podkreślenie zasługuje fakt, że do chwili uzyskania przez bibliotekę środków na zatrudnienie pracownika tj. w okresie 1 V – 31 VIII filię biblioteczną prowadził kierownik Biblioteki Oświatowej miejscowego garnizonu bez dodatkowego wynagrodzenia”⁸⁷.

Filia nr 5 jest jedną z tych, która przetrwała i ma stałych czytelników. Obejmując terytorialnie mieszkańców z północnej części miasta dostarcza czytelnikom książki, czasopisma i regionalia. Warto zwrócić uwagę, że jako jedyna filia zmieniała swoją lokalizację aż czterokrotnie.

Jak wspomniano, filia biblioteczna znajdowała się na terenie osiedla wojskowego. Mieszkańcy Włodawy w większości sądzili, że to biblioteka przeznaczona wyłącznie dla mieszkańców osiedla wojskowego i ich rodzin, ale mogli z niej korzystać wszyscy. Wchodząc do biblioteki wchodziło się w świat rygoru wojskowego, gdyż na tym samym piętrze znajdowało się kasyno wojskowe i za każdym razem czytelnik spotykał się z żołnierzem stojącym na warcie. Po likwidacji jednostki wojskowej biblioteka funkcjonowała przez pewien czas, dwukrotnie zmieniając lokalizację. Najpierw był to budynek znajdujący się na ul. Ogrodowej, a następnie przy ul. Wojska Polskiego. Ostatecznie filia znalazła miejsce w budynku Przychodni Lekarzy Specjalistów Samodzielnego Publicznego Zespołu Opieki zdrowotnej we Włodawie przy ul. Piłsudskiego 66, na trzecim piętrze.

⁸⁴ Archiwum Miejskiej Biblioteki Publicznej we Włodawie, *Sprawozdanie opisowe z działalności Miejskiej Biblioteki Publicznej we Włodawie za rok 1977*, sygn. BL-6, s. 2-3.

⁸⁵ Archiwum Miejskiej Biblioteki Publicznej we Włodawie, *Sprawozdanie Opisowe z działalności Miejskiej Biblioteki Publicznej we Włodawie za rok 1981*, s. sygn. BL-6, s. 3

⁸⁶ Jednostka Wojskowa działająca we Włodawie w latach 1957-1993. Więcej na temat jednostki można przeczytać w: T. Korneluk 5. *Sudecki Pułk Czołgów Średnich we Włodawie 3. Pomorskiej Dywizji Zmechanizowanej im. Romualda Traugutta*, [w:] *Włodawa. Miasto i region na przełomie XX/XXI wieku*, Włodawa-Lublin 2002, s. 201-222.

⁸⁷ Archiwum Miejskiej Biblioteki Publicznej we Włodawie, *Sprawozdanie opisowe z działalności Miejskiej Biblioteki Publicznej we Włodawie za 1985 rok*, BL-6, s. 2.

Warto zwrócić uwagę również na Oddział dla Dzieci, który został powołany już w pierwszej połowie 1962 r.⁸⁸ Oddział mieścił się przy siedzibie głównej, natomiast od 1971 r. Biblioteka uzyskała i zaadaptowała na jego potrzeby nowy lokal o powierzchni 59 m² przy ul. Jasnej⁸⁹. Oddział dla dzieci swoją działalność na ul. Jasnej zakończył pod koniec lat 80. XX wieku, następnie do 1998 r. funkcjonował przy ul. Czerwonego Krzyża 5, w budynku Wielkiej Synagogi (ówczesnego Muzeum Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego).

Tabela 6. Wypożyczenia w Miejskiej Bibliotece Publicznej w latach 1975-1994.

Rok	Wypożyczenia
1975	-
1976	- (wzrost o 8 132 w stosunku do 1975)
1977	43 051
1978	48 769
1979	55 044
1980	56 710
1981	55 511
1982	62 047
1983	61 273
1984	61 376
1985	63 584
1986	68 191
1987	73 073
1988	74 571
1989	70 992
1990	70 671
1991	84 564
1992	105 518
1993	113 465
1994	110 277

Opracowane na podstawie sprawozdań Miejskiej Biblioteki Publicznej za lata 1975-1994.

Tendencja wzrostowa czytelnictwa we Włodawie niewątpliwie wpływ miało istnienie pięciu 5 filii należących do Miejskiej Biblioteki Publicznej. Filia nr 1 mieściła się w na terenie Okuninki i miała charakter wyłącznie sezonowy. Filia nr 2 mieściła się początkowo w Orchówku, a następnie na ul. Estery 11 we Włodawie. Filia nr

⁸⁸ Archiwum Miejskiej Biblioteki Publicznej we Włodawie, *Sprawozdanie Biblioteki Powiatowej i Miejskiej we Włodawie z wykonania planu gospodarczego za I półrocze 1962 roku*, sygn. BL-6, s. 1. Zob. Olga Potasińska, [w:] *Słownik biograficzny bibliotekarzy Lubelszczyzny (1944-2014)*, Lublin 2015, s. 257-258.

⁸⁹ Archiwum Miejskiej Biblioteki Publicznej we Włodawie, *Sprawozdanie opisowe Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej we Włodawie z działalności bibliotek powszechnych powiatu włodawskiego za 1971 rok*, sygn. BL-6, s. 1.

3 znajdowała się w budynku hotelu NZG Polesie we Włodawie oraz Spółdzielni Mieszkaniowej. Filia nr 4 mieściła się na terenie ZOZ Włodawa i podobnie jak filia nr 1 (obsługująca wczasowiczów) obsługiwała czytelników ze szpitala i mieszkańców mieszkających na terenie należącym do szpitala. Filia nr 5 mieściła się początkowo na terenie osiedla wojskowego przy ul. Wojska Polskiego. Również należy wspomnieć, że ta filia miała za zadanie obsługę czytelnictwa dla północnej części miasta.

Miejska Biblioteka Publiczna do 1999 roku

Wraz z początkiem 1999 r. biblioteka rozpoczęła swoją działalność w nowym miejscu, w nowej siedzibie przy ul. Przechodniej 13. W budynku o powierzchni użytkowej 768 m² zlokalizowano agendy związane z obsługą czytelnictwa: wypożyczalnię i czytelnię dla dorosłych, wypożyczalnię i czytelnię oddziału dla dzieci. W siedzibie również zlokalizowano magazyny księgozbioru i prasy, Dział Gromadzenia i Opracowywania Zbiorów i administrację biblioteki.

Nowy budynek zlokalizowany w centrum miasta umożliwił poprawę działalności poszczególnych agend bibliotecznych. Najważniejszą rzeczą, jaką umożliwiła nowa lokalizacja biblioteki, było scalenie w jednym budynku biblioteki i Oddziału dla Dzieci oraz umożliwienie powołanie do działalności Czytelni dla dzieci do 15 roku życia jako agendy Oddziału dla Dzieci. W piwnicach głównej siedziby zlokalizowano księgozbiór, który wcześniej znajdował się na terenie jednostki wojskowej.

Z uwagi na bliską odległość od nowej siedziby (ok. 250 m) z dniem 31 grudnia 1998 r. zakończyła działalność filia nr 3, której zbiory zostały przeniesione do nowego budynku bibliotecznego.

Od 1 stycznia 1999 r. sieć biblioteczna przedstawiała się następująco: Wypożyczalnia i Czytelnia dla Dorosłych, Wypożyczalnia i Czytelnia dla Dzieci zlokalizowane w siedzibie głównej biblioteki, Filia nr 2 zlokalizowana na ul. Estery, Filia nr 5 zlokalizowana na ul. Piłsudskiego 85. W wyniku zmian administracyjnych biblioteka we Włodawie pełniła rolę dawnej biblioteki powiatowej, świadczą o tym informacje nt. organizowanych szkoleń dla bibliotek gminnych. Ówczesny dyrektor włodawskiej biblioteki, Władysław Paszkowski, brał czynny udział w spotkaniach organizacyjnych prowadzonych przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Lublinie, zaś pracownicy uczestniczyli w wyjazdach na szkolenia dotyczące działalności informacyjnej bibliotek, opracowywania zbiorów, komputeryzacji, czytelnictwa dzieci i młodzieży. 1 lipca 1999 r. w siedzibie biblioteki odbyło się pierwsze powiatowe spotkanie bibliotek gminnych zorganizowana przez WBP w Lublinie i Starostwo Powiatowe we Włodawie⁹⁰.

Podsumowując, Miejska Biblioteka Publiczna we Włodawie, będąca jednostką organizacyjną miasta i pełniąc nadzór merytoryczny nad bibliotekami gminnymi, spełnia istotną rolę w życiu społeczeństwa Włodawy. To dzięki niej rozwija się czy-

⁹⁰ M. Paszkowski, *Miejska Biblioteka Publiczna we Włodawie. Zarys monograficzny*, Praca licencjacka napisana pod kierunkiem dr. Andrzeja Skrzypczaka, Uniwersytet Warszawski, Wydział Historyczny, Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych, 2003, s. 28, 32.

telnictwo wśród młodzieży, ale także wśród najmłodszych. Bibliotekarze pracujący w niej, oddają swoją pasję do książek czytelnikom, dzięki czemu nawiązują liczne nici porozumienia i sympatii. Obecnie, po kapitalnym remoncie biblioteki w latach 2011-2012, otworzyła się na większe możliwości propagowania czytelnictwa wśród mieszkańców miasta i powiatu.

Bibliografia cytowań:

- Bieleń Z., *Biblioteki publiczne Lubelszczyzny 1944-1955: odbudowa, rozwój, umasowienie*, „Bibliotekarz lubelski”, R. LIII, 2010.
- Cichor D. OSPPE, *Dzieje kościoła i klasztoru paulinów we Włodawie 1698-1864*, „Studia Claromontana” t. XIII, Częstochowa 1994.
- Ciszewska W. A., „Święto Oświaty” w świetle instrukcji z lat 1946-1949, Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, <https://repozytorium.umk.pl/bitstream/handle/item/1625/Swieto%20o%20o%20o%20popraw.pdf?sequence=1> (dostęp: 31.08.2016).
- Czyż P. A., *Młodzież gimnazjum nr 536 we Włodawie a okupacja niemiecka*, „Zeszyty Muzealne Muzeum Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego”, t. 16, 2014.
- Ćwik W., Reder J., *Lubelszczyzna. Dzieje rozwoju terytorialnego, podziałów administracyjnych i ustroju władz*, Lublin 1977.
- Epszstein T., *Z piórem i paletą*, Warszawa 2005.
- Gawarecka M., *Ruch kulturalny na Lubelszczyźnie w latach 1944-1974*, [w:] *Dzieje Lubelszczyzny*, t. II, Lublin 1979.
- Gmiterek H., *Włodawa w dziejach reformacji i kultury staropolskiej*, [w:] *Dzieje Włodawy*, Lublin – Włodawa 1991.
- Jarzębowska S., *Publiczne biblioteki powszechne w dwudziestoleciu Polski Ludowej*, „Bibliotekarz Lubelski”, Nr 1-3 (32-34), R. IX.
- Krasicki A., *Dziennik z kampanii rosyjskiej 1914-1916*, Warszawa 1984.
- Korneluk T., *5. Sudecki Pułk Czołgów Średnich we Włodawie 3. Pomorskiej Dywizji Zmechanizowanej im. Romualda Traugutta*, [w:] *Włodawa. Miasto i region na przełomie XX/XXI wieku*, Włodawa-Lublin 2002.
- Koprukowaniak A., *Włodzimierz książę Światopełk-Czetwertyński (1837-1918): szkic do portretu*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”. Sectio K, Politologia 6, Lublin 1999.
- Koprukowaniak A., *Aktywność kulturalna mieszkańców wsi w dobrach Milanów na Podlasiu przed pierwszą wojną światową*, „Zeszyty wiejskie”, Z. 3, 2001.
- Kowalski Z., *Biblioteki i czytelnictwo na Lubelszczyźnie w latach 1918-1939*, „Biuletyn Biblioteki UMCS”, r. 32/33, Lublin (1984-1985).
- Michalski S. E., *Włodawa. Monografia statystyczno-gospodarcza*, Lublin 1939.
- Olszewski E., *Miasto w latach powojennych (1944-1949)*, [w:] *Dzieje Włodawy*, Lublin – Włodawa 1991.
- Olszewski E., Połuszańczyk B., *Dzieje Włodawy od 1950 do 1984 roku*, [w:] *Dzieje Włodawy*, Lublin – Włodawa 1991.
- Pils J., *Biblioteki oświatowe w Lubelskiem (1918-1939)*, Lublin 1993.
- Sitko A., *Kajetan Kraszewski i jego biblioteka*, „Bibliotekarz Lubelski”, R. LI, 2008.
- Sitko A., *Księgozbiór romanowski w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie*, „Bibliotekarz Lubelski”, R. LIV, 2011.
- Skwirowski K., *Świat zapomniany. Historia Żydów włodawskich 1918-1945*, Włodawa 2014.
- Słodkowska E., *Biblioteki w Królestwie Polskim 1815-1830*, Warszawa 1996.

Wajszczukowa B., *Bibliotekarstwo powszechne w Okręgu Szkolnym Lubelskim*, „Bibliotekarz”, 1946, nr 8/9.

Wawryniuk A., *Powiat włodawski. Historia, geografia, gospodarka, polityka. Monografia miejscowości*, Włodawa 2012.

Stefan Sarlej, *Czas Dokonany. Mój udział w tworzeniu i utrwalaniu władzy ludowej na Lubelszczyźnie*, wstęp, wybór i oprac. I. Caban, 1977.

Zubkowicz R., *Przejawy ukraińskiej aktywności społeczno-politycznej w tym stowarzyszenia „Ridna Chata” na Podlasiu południowym (1918-1939)*, „Radzyński Rocznik Humanistyczny”, t. 4, 2006.